ЗАКЛЮЧЕНИЕ НА ГЕНЕРАЛНИЯ АДВОКАТ
Г-Н L. A. GEELHOED
представено на 14 септември 2006 година [1]

I — Въведение

1. В случая се касае за дело, по което въпросът относно стабилитета на силата на пресъдено нещо играе отново ключова роля. Влязлото в сила решение, разглеждано в настоящия случай, е постановено от италианска гражданска юрисдикция, според която националното право задължава италианската държава да изплати държавна помощ, предоставена при определени условия въпреки предходно решение на Комисията, с което тази помощ е обявена за несъвместима с общия пазар. В образуваното впоследствие производство с цел възстановяване на помощта, изплатена в нарушение на общностното право, бенефициерът на помощта противопоставя на италианските власти възражение, че решението на италианската юрисдикция е влязло в сила. Основният въпрос по същество е дали решение на национална юрисдикция може да попречи на упражняването на изключителната компетентност на Комисията за преценка на съвместимостта на държавна помощ с общностното право и при необходимост за разпореждане възстановяването на незаконосъобразно изплатена помощ.

1 — Език на оригиналния текст: нидерландски.

II — Релевантни разпоредби

A — *Общностно право*

2. Член 4, буква в) ЕОВС забранява на държавите-членки да предоставят субсидии или помощи под каквато и да било форма в секторите на въглищата и стоманата.

3. От 1980 г. насам, в резултат на сериозната криза на сектора на стоманодобивната промишленост в Европа се приема серия от извънредни мерки, с които се дерогира тази пълна забрана. Посочените мерки се основават на член 95, първа и втора алинея ЕОВС.

4. Решение № 2320/81/ЕОВС [2], изменено с Решение № 1018/85/ЕОВС [3] (наричано понататък „Втори кодекс за помощите“), се

2 — Решение на Комисията от 7 август 1981 година за установяване на правила на Общността за помощите за стоманодобивната промишленост (ОВ L 228, стр. 14).

3 — Решение на Комисията от 19 април 1985 година за изменение на Решение № 2320/81 (ОВ L 110, стр. 5).

прилага от второто полугодие на 1981 г. до края на 1985 г. Кодексът е имал за цел да разреши отпускането на помощи за оздравяване на сектора и за свеждане на производствения капацитет до нивото на търсенето. Помощите е трябвало да бъдат с временен характер и предварително одобрени. Кодексът е предвиждал процедура на одобряване.

5. По силата на член 8, параграф 1 от Втория кодекс за помощите:

„Комисията се уведомява своевременно, за да представи становището си по проектите, целящи предоставяне или изменение на помощи [...]. Заинтересованата държава-членка може да приведе в действие планираните мерки само с одобрение от страна на Комисията, като спазва условията, определени от последната." [неофициален превод]

6. Считано от 1 януари 1986 г., този кодекс е заменен с Третия кодекс за помощите, въведен с Решение № 3484/85/ЕОВС [4] и приложим от 1 януари 1986 г. до 31 декември 1988 г. включително. Този кодекс позволява в по-ограничена степен дерогирането от забраната за отпускане на помощи в сектора. По силата на член 3 от посочения Трети кодекс помощи е можело да се предоставят за адаптирането на инсталации към нови законови стандарти в областта на опазването на околната среда. Размерът на тези помощи не е можел да надвишава 15 % нетен еквивалент на помощта от инвестиционните разходи, пряко свързани със съответната мярка за опазване на околната среда.

7. Член 1, параграф 3 от Третия кодекс за помощите уточнява, че помощите могат да бъдат предоставени само в съответствие с процедурите, предвидени в член 6, и не подлежат на изплащане след 31 декември 1988 г.

8. Член 6, параграфи 1, 2 и 4 от Третия кодекс за помощите предвижда следното:

„1. Комисията се уведомява своевременно, за да представи становището си по проектите, целящи предоставяне или изменение на помощи [...]. Тя се уведомява при същите условия за проектите, целящи да приложат спрямо сектора на стоманодобивната промишленост схеми за помощи, по отношение на които тя вече се е произнесла въз основа на разпоредбите на Договора за ЕИО. Нотификациите на плановете за помощи, посочени в настоящия член, трябва да се внесат пред Комисията най-късно на 30 юни 1988 г.

4 — Решение на Комисията от 27 ноември 1985 година за установяване на правила на Общността за помощите за стоманодобивната промишленост (ОВ L 340, стр. 1).

2. Комисията се уведомява своевременно, за да може да представи становището си, но най-късно на 30 юни 1988 г., за всички планове за финансова намеса (придобиване на участие, предоставяне на капитал или подобни мерки) на държавите-членки, на административно-териториалните единици или на образуванията, използващи за тази цел публични средства в полза на стоманодобивни предприятия.

Комисията определя дали тази намеса съдържа елементи на помощ по смисъла на член 1, параграф 2 и преценява, когато е необходимо, съвместимостта ѝ с разпоредбите на членове 2—5.

[...]

4. Ако след като е отправила официално уведомително писмо до страните да представят становищата си, Комисията установи, че дадена помощ не е съвместима с разпоредбите на настоящото решение, тя уведомява заинтересованата държава-членка за решението си. Комисията взема такова решение най-късно три месеца след получаване на необходимата информация, позволяваща ѝ да прецени предложената помощ. Ако държава-членка не се съобрази с посоченото решение, се прилагат разпоредбите на член 88 от Договора за ЕОВС. Заинтересованата държава-членка може да приведе в действие планираните мерки, посочени в параграфи 1 и 2, само с одобрение от страна на Комисията, като се съобразява с условията, определени от нея.“ [неофициален превод]

9. По силата на Решение № 322/89/ЕОВС [5] Третият кодекс за помощите е заменен с Четвъртия кодекс за помощите. Този Четвърти кодекс се прилага от 1 януари 1989 г. до 31 декември 1991 г. включително. Член 3 от него е идентичен с член 3 от Третия кодекс за помощите.

10. След изтичането на срока на действие на Договора за ЕОВС на 23 юли 2002 г. по отношение на помощите в стоманодобивния сектор започва да се прилага предвиденият в Договора за ЕО режим на държавните помощи.

Б — *Национална правна уредба*

11. Закон № 183 от 2 май 1976 г. (наричан по-нататък „Закон № 183/1976“) [6] предвижда възможност за предоставяне на пряка финансова помощ, както и на лихвени субсидии, до 30 % от размера на инвестициите, за изпълнението на индустриални проекти в Mezzogiorno.

5 — Решение на Комисията от 1 февруари 1989 година за установяване на правила на Общността за помощите за стоманодобивната промишленост (ОВ L 38, стр. 8).

6 — Закон относно извънредната намеса в Mezzogiorno (legge № 183/1976 sulla disciplina dell'intervento straordinario nel Mezzogiorno, GURI № 121 от 8 май 1976 г.).

12. Член 2909 от италианския Граждански кодекс (codice civile) съдържа разпоредба, според която никой не може да се позовава на правни основания, по които е постановено влязло в сила решение, което от процесуална гледна точка изключва всякаква възможност за сезиране на правораздавателните органи със спорове, по които друга юрисдикция вече се е произнесла с окончателно решение. Според препращащата юрисдикция този принцип се прилага не само за правните основания, изтъкнати във въпросното производство, но и за онези, които е можело да бъдат изтъкнати.

III — Факти, производство и преюдициални въпроси

Факти/Хронология

13. Фактите, доколкото могат да бъдат проследени от материалите по делото, са следните (в хронологичен ред):

— На 6 ноември 1985 г. праводателят на Lucchini Siderurgica подава молба за помощ на основание Закон № 183/1976. За обща инвестиция от 2 550 милиона италиански лири, с цел модернизирането на някои съоръжения, Lucchini Siderurgica иска заем в размер на 1 021 милиона италиански лири при намален лихвен процент и държавна субсидия в размер на 765 милиона италиански лири (т.е. 30 % от инвестиционните разходи).

— С Решение от 11 юни 1986 г. кредитната институция, натоварена да разгледа молбата във връзка с финансирането, предоставя заем в размер на 1 021 милиона италиански лири за срок от 10 години при субсидиран лихвен процент от 4,25 %.

— На 20 април 1988 г. компетентните италиански органи нотифицират на Комисията планирана помощ в полза на Lucchini Siderurgica в съответствие с член 6, параграф 1 от Третия кодекс. Съгласно нотификацията, тази помощ има за предмет инвестиция в размер на 2 550 милиона италиански лири, предназначена за подобряване на околната среда, за която трябва да се отпусне заем при намален лихвен процент (като лихвената субсидия е на стойност 367 милиона италиански лири), както и субсидия (в размер на 765 милиона италиански лири).

— С писмо от 22 юни 1988 г. Комисията изисква допълнителна информация относно естеството на инвестицията, за която са предназначени помощите, както и относно точните условия (лихвен процент и срок) на поисканията заем. Освен това с писмото се иска италианските власти да посочат

дали помощите се отпускат в приложение на общ режим в полза на опазването на околната среда, за да се даде възможност за адаптиране на инсталациите спрямо нови норми в съответната област, както и да посочат въпросните норми. Италианските власти не отговарят на това писмо.

— На 16 ноември 1988 г., предвид предстоящото изтичане на определения от Третия кодекс за помощите краен срок за отпускане на помощи (който е 31 декември 1988 г.), с Решение № 7372 компетентният италиански орган (по това време AGENSUD) предоставя временно на Lucchini Siderurgica капитал в размер на 382 500 000 ITL, т.е. 15 % от размера на инвестициите (вместо 30 %, предвидени от Закон № 183/1976), които съгласно Третия кодекс трябва да се платят преди 31 декември 1988 г. Лихвената субсидия обаче е отказана, тъй като щяла да увеличи общия размер на предоставените помощи над границата от 15 %, предвидена в кодекса. В съответствие с член 6 от Третия кодекс приемането на окончателната мярка за отпускане на помощта зависи от одобрението от страна на Комисията и AGENSUD не извършва никакво плащане.

— Тъй като Комисията не е била в състояние да прецени незабавно съвместимостта на планираните помощи с общия пазар поради липсата на достатъчно информация от страна на италианските власти, на 13 януари 1989 г. тя образува срещу последните производство по член 6, параграф 4 от Третия кодекс за помощите. Известие във връзка с това производство е публикувано в *Официален вестник на Европейските общности* от 23 март 1990 г.[7]

— Междувременно тъй като помощта все още не е изплатена на Lucchini Siderurgica, на 6 април 1989 г. то предявява иск срещу AGENSUD пред гражданска юрисдикция (Гражданският и наказателен съд на Рим (Tribunale civile e penale di Roma) с цел да се установи правото да му бъдат изплатени съгласно Закон № 183/1976 сума в размер на 765 милиона италиански лири (т.е. 30 % от инвестиционните разходи) и сума в размер на 367 милиона италиански лири (като лихвена субсидия).

— В рамките на образуваното от Комисията производство, с телекс от 9 август 1989 г. италианските власти предоставят допълнителна информация относно въпросната помощ.

— С писмо от 18 октомври 1989 г. Комисията съобщава на италианските власти, че отговорът им не е задоволителен, доколкото някои данни все още липсват. Тя посочва по-нататък, че при липса на под-

7 — ОВ C 73, стр. 5.

ходящ отговор в срок от 15 работни дни, ще бъде в правото си да приеме окончателно решение въз основа само на данните, с които разполага. Това писмо остава без отговор.

— С Решение 90/555/ЕОВС от 20 юни 1990 г. Комисията окончателно обявява мярката за несъвместима с общия пазар. Решението е публикувано в прессъобщение [8]. Освен това Комисията нотифицира посоченото решение на италианските власти с писмо от 20 юли 1990 г. [9] Впоследствие то е публикувано в *Официален вестник на Европейските общности* на 14 ноември 1990 г. [10] Нито Lucchini Siderurgica, нито италианското правителство обжалват това решение.

— С решение от 24 юли 1991 г. италианската юрисдикция, която се произнася като първа инстанция, уважава искането на Lucchini Siderurgica. Решението ѝ се основава на Закон № 183/1976.

— С Решение от 6 май 1994 г. Corte d'appello di Roma (Апелативният съд на Рим) потвърждава това решение. Тъй като против него не е подадена касационна жалба, това решение влиза в сила.

— Тъй като помощта не е изплатена, на 20 ноември 1995 г. Lucchini Siderurgica отправя искане за издаване на разпореждане за плащане, което е уважено. На 29 декември 1995 г. посоченото разпореждане е връчено на Ministero dell'Industria (Министерство на промишлеността, наричано по-нататък „Министерството на промишлеността"), което е било компетентен орган по това време. Тъй като разпореждането не е изпълнено, през февруари 1996 г. по искане на Lucchini Siderurgica, което е уважено, е наложен запор върху автомобилния парк на Министерство на промишлеността.

— В резултат на това на 8 март 1996 г. министерството приема Декрет № 17975, с който в изпълнение на решението на Corte d'appello di Roma предоставя парична помощ в размер на 765 милиона италиански лири и помощ в размер на 367 милиона италиански лири под формата на лихвена субсидия. Този декрет съдържа условие, с което се уточнява, че помощите подлежат на пълна или частична отмяна в случай на отрицателно решение от страна на Общността относно действителността на отпускането или изплащането на посочените помощи. На 16 април 1996 г. съответните помощи са изплатени заедно със законната лихва върху тях.

— На 15 юли 1996 г. Комисията информира италианските власти, че предвид Решение 90/555 и Третия кодекс

8 — IP(90) 498 от 20 юни 1990 г.

9 — Известие за изпращане SG(90) D/24789.

10 — ОВ L 314, стр. 17.

за помощите, решението на Corte d'appello di Roma и Декрет № 17975 противоречат на общностното право. Тя кани италианското правителство да представи становището си.

— На 26 юли 1996 г. Комисията получава отговор, в който Министерството на промишлеността отбелязва, че помощите са предоставени под условие за право на възстановяване.

— На 16 септември 1996 г. Комисията приканва италианските власти да си възстановят въпросните помощи, като в противен случай тя щяла да започне производство за установяване на неизпълнение на задължения съгласно член 88 ЕОВС.

— С нов декрет под № 20357, приет на 20 септември 1996 г., Министерството на промишлеността решава да отмени предоставените помощи и разпорежда възстановяването им.

— С жалба от 16 ноември 1996 г. Lucchini Siderurgica обжалва последния декрет пред административна юрисдикция (а именно Tribunale amministrativo regionale del Lazio (регионален административен съд на Лацио). Същата постановява по-конкретно, че правото на изплащане на помощите вече не подлежи на оспорване, тъй като решението на Corte d'appello di Roma е влязло в сила. На 1 април 1999 г. жалбата на Lucchini Siderurgica е обявена за основателна.

— Действайки от името на Министерството на промишлеността, на 2 ноември 1999 г. Avvocatura Generale dello Stato обжалва горното решение пред Consiglio di Stato.

— С акт от 22 октомври 2004 г. Consiglio di Stato отправя преюдициално запитване с цел решаване на конфликта между влязлото в сила решение на Corte d'appello di Roma и Решение 90/555.

Преюдициалните въпроси

14. Consiglio di Stato, в качеството му на съдебна юрисдикция (шести състав) отправя до Съда следните преюдициални въпроси:

„1) Съгласно принципа за предимство на пряко приложимото общностно право, което в дадения случай се състои от Решение от общ характер

№ 3484/85/ЕОВС, Решение на Комисията от 20 юни 1990 г., нотифицирано на 20 юли 1990 г., както и Решение № 5259 на Комисията от 16 септември 1996 г., с което на италианското правителство се разпорежда да възстанови помощта — актове, по силата на които е прието решението за възстановяване, оспорвано с настоящата жалба (т.е. Декрет № 20357 от 20 септември 1996 г. относно отмяната на Декрет № 17975 от 8 март 1996 г. и Декрет № 18337 от 3 април 1996 г.), юридически възможно и обосновано ли е национална администрация да си възстанови помощ от частен бенефициер, въпреки че има влязло в сила решение по гражданско дело, с което се установява безусловното задължение за изплащане на въпросната помощ?

2) Обратно, с оглед на установения принцип, че решението за възстановяване на помощта е подчинено на общностното право, но привеждането му в изпълнение и съответното производство по възстановяване се уреждат от националното право, ако липсват общностни разпоредби в тази област (Решение от 21 септември 1983 г. по дело Deutsche Milchkontor, 205/82—215/82, Recueil, стр. 2633), става ли производството по възстановяване юридически невъзможно при наличие на конкретно влязло в сила съдебно решение, придобило сила на пресъдено нещо (член 2909 от Гражданския кодекс), което произвежда действие между частно лице и администрацията и с което администрацията е длъжна да се съобрази?“

Производство пред Съда

15. Lucchini Siderurgica, италианското, чешкото и нидерландското правителство, както и Комисията представят писмени становища. Всички те представят позициите си в съдебното заседание от 6 юни 2006 г.

IV — Преценка

А — *Съответни становища на страните*

16. По това доста необичайно дело, по което Съдът следва да разгледа и да се произнесе относно отношението между една от ключовите разпоредби на общностното право, а именно член 88 ЕО, и принципа res judicata, би било полезно да се направи по-подробно от обичайното представяне на становищата, изложени от страните по главното производство, от встъпилите държави-членки и от Комисията.

17. По същество Lucchini Siderurgica и чешкото правителство изтъкват, че влязло в сила съдебно решение се ползва с предимство пред интереса на Общността от възстановяване на държавна помощ, предоставена в нарушение на

общностното право. В тази връзка те се позовават на решенията по дела Eco Swiss [11], Köbler [12], Kühne & Heitz [13] и Kapferer [14]. Италианското и нидерландското правителство, както и Комисията, признават значимостта на принципа на сила на пресъдено нещо съгласно отражението, което той намира в посочената съдебна практика, но считат, че същият е неприложим по настоящото дело или че в случая следва да бъде допуснато изключение от него.

18. Преди всичко Lucchini Siderurgica оспорва допустимостта на акта за препращане. Правните основания, които то изтъква в тази връзка, са основани съответно на липсата на общностно правило, което да бъде тълкувано, на липсата на спор, който следва да бъде разрешен, и на факта, че поставените въпроси имат хипотетичен характер. По-нататък, при условията на евентуалност, то оспорва действителността на Решение 90/555, което страдало от редица процесуални нередовности.

19. По същество Lucchini Siderurgica се позовава на постоянна съдебна практика, според която единствената възможна защита, с която разполагат държавите-членки в производство за установяване на неизпълнение на задължения, започнало по инициатива на Комисията на основание член 88, параграф 2 ЕО, е абсолютната невъзможност за правилно изпълнение на решението на Комисията. То подчертава, че тази невъзможност произтича от неподлежащото на отмяна и безусловно съдебно решение, постановено от Corte d'appello di Roma.

20. Lucchini Siderurgica признава, че съществува принцип, според който не може да бъде отпусната държавна помощ, когато с решение на Комисията тази помощ е обявена за несъвместима с общия пазар. Според него обаче съществува правило от по-висш порядък, съгласно което всеки икономически оператор може да се счита за защитен от принципа за сила на пресъдено нещо, който се базира на основния принцип за правна сигурност.

21. Освен посочените по-горе решения, подобно на Lucchini Siderurgica, чешкото правителство се позовава и на член 14, параграф 1 от Регламент (ЕО) № 659/1999 [15]. Съгласно тази разпоредба Комисията не може да изисква възстановяване на помощта, ако това противоречи на общ принцип на правото на Общността. Според чешкото правителство в случай на пресъдено нещо е налице такава хипотеза.

11 — Решение от 1 юни 1999 г. (C-126/97, Recueil, стр. I-3055).

12 — Решение от 30 септември 2003 г. (C-224/01, Recueil, стр. I-10239).

13 — Решение от 13 януари 2004 г. (C-453/00, Recueil, стр. I-837).

14 — Решение от 16 март 2006 г. (C-234/04, Recueil, стр. I-2585).

15 — Регламент на Съвета от 22 март 1999 година за установяване на подробни правила за прилагането на член 93 от Договора за ЕО (ОВ L 83, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 8, том 1, стр. 41).

22. Италианското правителство подчертава, че принципът на силата на пресъдено нещо не е приложим в случая, тъй като той предполага решение, постановено в рамките на производство между същите страни, относно същия предмет и което има едно и също правно основание [16].

23. Третото условие обаче не било изпълнено в случая, от една страна, предвид съществуващите разлики между гражданското производство, довело до решението на Corte d'appello di Roma и административното производство, висящо понастоящем пред препращащата юрисдикция, и от друга страна, предвид факта, че Corte d'appello di Roma не е постановил решението си въз основа на Третия кодекс за помощите и не е взел предвид Решение 90/555.

24. По-нататък италианското правителство твърди, че Lucchini Siderurgica не може да се позовава на защитата на своите оправдани правни очаквания. За всяко предприятие е известно, че то има право на изплащане на държавна помощ само ако същата бъде одобрена както на национално, така и на европейско равнище. Дори ако на национално ниво има влязло в сила съдебно решение, това само по себе си не значи, че предприятието може да получи помощта. То първо трябва да изчака и Комисията да вземе решение. В действителност Комисията не е обвързана от решението на националната юрисдикция. Следователно не може да става въпрос за оправдани правни очаквания, заслужаващи защита срещу опитите за възстановяване на помощта. Италианското правителство изтъква също, че Lucchini Siderurgica е можело да подаде жалба срещу решението на Комисията. Накрая то твърди, че в контекста на общностния режим на държавни помощи компетентността на националния съд е ограничена. Тъй като националният съд не може да се произнася относно съвместимостта на държавната помощ, в настоящия случай действието на влязлото в сила съдебно решение е ограничено.

25. Нидерландското правителство счита, че налице е изключително положение, което обосновава отклоняване от принципа на сила на пресъдено нещо и от принципа на национална процесуална независимост. Според нидерландското правителство, което в тази връзка цитира Решение по дело Kapferer, посочено погоре, за отправна точка следва да се приеме стабилитета на силата на пресъдено нещо. Поставянето под въпрос на окончателно съдебно решение щяло сериозно да накърни принципа на правна сигурност, стабилността на правоотношенията и накрая, щял сериозно да засегне авторитета на самата съдебна власт. На второ място, правителството изтъква принципа на национална процесуална независимост. По принцип влязло в сила съдебно решение може да бъде обжалвано на основание нарушение на общностното право само ако националните процесуални правила го позволяват.

16 — Като пример италианското правителство посочва Решение от 19 септември 1985 г. по дело Hoogovens Groep/Комисия (172/83 и 226/83, Recueil, стр. 2831, точка 9).

26. При това положение, предвид особено специфичните обстоятелства по делото, нидерландското правителство счита, че се касае за изключително положение. Според него всъщност са налице следните фактори: 1) съдебно решение относно държавни помощи, област, в която Комисията разполага с изключителна компетентност; 2) предходно решение на Комисията, което позволява да се заключи недвусмислено, че взетото впоследствие съдебно решение противоречи на общностното право — в тази връзка правителството отбелязва, че всички органи на държавата-членка, включително и националните съдилища, са обвързани от решението на Комисията в тази област; и 3) националният съд и страните по националното производство са знаели или е трябвало да знаят, че помощта вече е обявена за несъвместима с общия пазар. Според правителството разпоредбите от Договора относно държавните помощи биха били лишени от полезно действие, ако в изключително положение като настоящото бъде прието, че не е възможно да се извърши никакво възстановяване.

27. Според Комисията следва да се направи разграничение между силата, призната на решенията, с които в резултат на състезателно производство съдът се произнася относно права, с които страните по спора могат да разполагат свободно, и силата, която се придава на решенията, взети от национални юрисдикции в областта на държавните помощи, област, в която съответните интереси на националните органи и на бенефициерите често се съчетават и в която основният въпрос за двете страни, касаещ законосъобразността на помощта, се урежда съгласно обвързващите разпоредби на общностното право.

28. На първо място, Комисията се позовава на предвиденото от общностното право задължение помощите да бъдат нотифицирани до нея предварително. Това задължение за предварително нотифициране се изпълнява от държавата-членка в качеството ѝ на такава, независимо от това кой е органът, предоставящ помощите. Следователно то се прилага и за съдилищата. Фактът, че дадена помощ се предоставя по силата на решение в този смисъл, постановено от национален съд, не освобождава държавата-членка от задължението да нотифицира предварително помощта и да не я предоставя преди Комисията да е дала разрешението си за това. Нещо повече, отношенията между органа, който отпуска помощта, и този, който отговаря за нейното нотифициране, са въпроси, свързани с вътрешния ред, които не могат да съставляват пречка пред прилагането на общностното право.

29. Според Комисията да се приеме, че решение, постановено от гражданска юрисдикция, може да възпрепятства връщането на дадена помощ, означава да се объркат две различни нива: това на националното производство (по-специално последиците от решението, постановено от гражданска юрисдикция, относно правомощията на националната администрация) и това на процедурата, предвидена за отпускането на държавните помощи, която предполага не само приключването на националните производства, но и изпълнението на задълженията, произтичащи от общностното право, докато Комисията даде своето разрешение.

30. В настоящия случай планираните помощи са нотифицирани на Комисията от италианските власти в съответствие с Третия кодекс за помощите. Решението на посочените власти във връзка с молбата за предоставяне на помощ на Lucchini Siderurgica поставя отпускането на последните в зависимост от разрешението на Комисията. Комисията обаче обявява помощта за несъвместима с общия пазар. Следователно националното решение не произвежда никакво действие.

31. На много по-късен етап италианските юрисдикции (първо Tribunale civile e penale di Roma, а впоследствие Corte d'appello di Roma) признават на Lucchini Siderurgica субективното право да получи въпросните помощи. Въз основа на тези решения италианските власти отпускат помощите с декрет, въпреки че и последният съдържа условие.

32. Комисията разглежда две хипотези. В едната, отпуснатата държавна помощ съответства на тази, по която се е произнесла Комисията, т.е. която вече е забранена. В другата, става въпрос за помощ, различна от тази, предмет на нотификацията и на решението. В двете хипотези съдебната практика указва много ясно какво следва да направи съдът. В първата хипотеза той е обвързан от решението, с което помощта е обявена за несъвместима с общия пазар: той трябва да изведе последиците, които се налагат от него. Във втората хипотеза клаузата standstill в член 88, параграф 3 ЕО се прилага пряко съгласно тълкуването ѝ от Съда.

33. Фактически налице е общностно решение, което е станало необжалваемо. Стабилитетът на такова решение е израз на изискването за правна сигурност; ето защо посоченото решение е обвързващо за всички органи на италианската държава. Нещо повече, според Комисията силата на пресъдено нещо на решението на италианския съд се отнася само до националната фаза на процедурата по отпускане на помощ и няма никакво действие на общностно равнище.

34. На следващо място, Комисията се позовава на съдебна практика [17], съгласно която разпоредбите на националното право трябва да се прилагат така, че изискваното от общностното право възстановяване да не стане практически невъзможно и общностният интерес да се вземе изцяло предвид, както и на решения [18], от които е видно, че предимството на общностното право понякога води до релативизирането на правната сигурност.

35. Накрая Комисията изтъква, че предимството на общностното право може да означава, че всеки национален административен или дори законодателен акт трябва да отстъпи при несъвместимост с

17 — В тази връзка тя посочва Решение от 20 септември 1990 г. по дело Комисия/Германия, известно като „BUG Alutechnik" (C-5/89, Recueil, стр. I-3437) и Решение от 20 март 1997 г. по дело Alcan Deutschland (C-24/95, Recueil, стр. I-1591).

18 — В това отношение тя се позовава по-специално на Решение от 7 януари 2004 г. по дело Wells (C-201/02, Recueil, стр. I-723, точка 64 и сл.) и Решение от 28 юни 2001 г. по дело Larsy (C-118/00, Recueil, стр. I-5063, точки 51—55), както и на Решение по дело Kühne & Heitz, посочено по-горе, бележка под линия 13, точки 23—28.

това право. Тя не вижда пречки такъв да бъде и случаят на съдебно решение със сила на пресъдено нещо, което противоречи на общностното право.

Б – *Съображения*

36. Националните правни системи на всички държави-членки признават принципа на res judicata, на сила на пресъдено нещо. В интерес на правната сигурност е съдебните решения, които не могат да бъдат повече предмет на обжалване, да не подлежат на обжалване в обществените отношения, т.е. да се превърнат в юридически факти. Тези юридически факти следва да се съблюдават. Това означава, че е изключено подаването на нов иск със същия предмет, същите страни и базиран на същите правни основания.

37. Сравнителен анализ обаче показва, че въпреки голямата важност, която притежава принципът на сила на пресъдено нещо, неговото действие не е абсолютно. В различните национални правни системи могат да съществуват изключения от правилото, макар и предмет на стриктни условия [19]. Такъв е случаят например, когато налице е измама или когато решението, което не подлежи на оспорване, съдържа очевидно нарушение на основните права. От практиката на Европейския съд по правата на човека следва, че силата на пресъдено нещо не може да обхваща явни нарушения на основни (общностни) права [20].

38. Принципът на сила на пресъдено нещо се съблюдава и в общностния правен ред [21]. Съображенията, които го обосновават, са същите както в националните правни системи. Нещо повече, важността на този принцип е призната и във взаимовръзката между общностното и националното право. Това се потвърждава от Съда в Решение по дело Eco Swiss, Решение по дело Köbler, Решение по дело Kühne & Heitz и Решение по дело Kapferer, посочени по-горе.

39. Следва да се подчертае обаче, че по никое от тези дела упражняването на общностна компетентност не се оспорва в качеството ѝ на такава.

40. В Решение по дело Köbler националният съд като последна инстанция е

19 — Вж. за целите на подробен сравнителен анализ „Note de recherche" относно функцията и значението на силата на пресъдено нещо в държавите-членки (вътрешен документ), изготвено в рамките на настоящото дело по искане на Съда от Дирекция „Bibliothèque, Recherche et Documentation".

20 — Вж. по-специално Решение на ЕСПЧ по дело S.A. Dangeville/Франция от 16 април 2002 г., *Recueil des arrêts et décisions 2002-III*.

21 — Вж. напр. Определение от 11 юли 1996 г. по дело Coussios/Комисия (C-397/95 P, Recueil, стр. I-3873) и Решение от 1 юни 2006 г. по дело P & O European Ferries (Vizcaya)/Комисия (C-442/03 P и C-471/03 P, Recueil, стр. I-4845 и посочената там съдебна практика).

приложил неправилно общностното право. Съдът счита, че при определени условия това може да направи възможно подаването на иск за обезщетение. Спорното решение обаче няма преки последици по отношение упражняването на компетенциите на Общността.

41. По дело Kühne & Heitz националният съд също прилага неправилно общностното право. Той отново не поставя под въпрос упражняването на компетенции на Общността.

42. Същото важи и за дела Eco Swiss и Kapferer. Нещо повече, става въпрос за дела, по които е било възможно подаване на жалба, но страните са пропуснали срока за това.

43. По дело Eco Swiss жалбата за отмяна срещу временно арбитражно решение, което има характер на окончателно решение, е подадена след определения срок. Сами по себе си сроковете за обжалване не правели упражняването на правата, предоставени съгласно общностния правен ред, изключително трудно или на практика невъзможно. При тези обстоятелства общностното право не налага на националната юрисдикция избягване прилагането на вътрешните процесуални правила дори ако това би позволило да се провери съществуването на евентуално нарушение на общностното право [22].

44. По дело Kapferer първоначално е повдигнато възражение във връзка с некомпетентност на сезираната юрисдикция на основание на Регламент (ЕО) № 44/2001 [23]. Възражението е отхвърлено, но сезираният съд уважава по същество искането на противната по спора за г-жа Kapferer страна, дружество за каталожна търговия. Тъй като г-жа Kapferer обжалва това решение, посоченото дружество не счита за необходимо да подава отново възражение за некомпетентност. Следователно тази част от решението придобива сила на пресъдено нещо. И в тази хипотеза Съдът постановява, че общностното право не налага на националните юрисдикции избягване прилагането на вътрешните процесуални правила, съгласно които дадено решение придобива сила на пресъдено нещо.

45. Общ за дела Köbler и Kühne & Heitz, посочени по-горе, е фактът, че страните по него са изчерпали всички вътрешноправни средства за обжалване. И в двата случая юрисдикцията, която се произнася като последна инстанция, е пропуснала да сезира Съда с преюдициално запитване,

22 — Нещо повече, Комисията или националните власти в областта на конкуренцията биха могли винаги да се включат, за да отстранят такова нарушение — по това дело се касаело за споразумение, което е възможно да бъде в противоречие с член 81 ЕО. Дори конкурентите, които са потърпевши от него и които не са засегнати от силата на пресъдено нещо на решението, биха могли да предприемат правни действия.

23 — Регламент на Съвета от 22 декември 2000 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (ОВ, L 12, 2001 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 3, стр. 74).

което е довело до погрешно прилагане на общностното право. По дело Köbler това нарушение на общностното право е можело да бъде компенсирано от правораздаващия като последна инстанция съд с обезщетение за вреди. По дело Kühne & Heitz при нарушаване на принципа на сила на пресъдено нещо такова обезщетение е било възможно (като в резултат на съдебното решение решението на съответния административен орган е придобило сила на пресъдено нещо), ако правомощието на административния орган да преразглежда предходно решение се тълкува като задължение за преразглеждане на предходното решение в случая.

46. От тази съдебна практика следва, че самите страни поемат отговорност по отношение упражняването на правата, с които могли да разполагат свободно (дело Kapferer) или за които могат да претендират по силата на общностното право (дело Köbler и дело Kühne & Heitz). Ако допуснат изтичането на срок[24] или не обжалват своевременно, или ако въобще не образуват производство, те трябва да понесат последиците от това, в смисъл че след това не могат да се позовават на правата, предоставени им от общностното право. Ако обаче активно са защитавали правните си интереси и по този начин са се възползвали напълно от предоставените от националната правна система процесуални възможности, те могат да се ползват от възможностите, предложени им от националното право да искат обезщетение в рамките на фактическата отговорност на публичните власти, т.е. да бъдат обезщетени за акт на съответните административни или национални съдебни органи (дело Köbler), който е в противоречие с общностното право, или ако националното право го позволява, да поискат преразглеждане на спорното административно решение (дело Kühne & Heitz). Вярно е, че тази съдебна практика, според която силата на пресъдено нещо в качеството ѝ на правен принцип играе доминираща роля между страните, не е вероятно да изключи всякакво нарушение на силата на пресъдено нещо, като изключения се допускат само в много конкретни случаи, когато пословицата „res judicata pro veritate habetur", приложима между страните по спора, следва да отстъпва пред позначими правни интереси.

47. В случая решението на Corte d'appello di Roma, придобило сила на пресъдено нещо, съгласно италианското право има последици не само спрямо правните отношения между субсидираното предприятие и италианската държава. То също изключва изключителната компетентност на Комисията, регламентирана от общностното право, да преценява съвместимостта на съответната мярка за помощ с общия пазар и се противопоставя на задълженията, които общностното право налага на италианската република, когато тя предоставя държавните помощи.

48. Настоящият случай не засяга спор между национален административен орган и частно лице, който може да бъде решен само в рамките на националната правна система, а спор, който трябва да

24 — Разбира се, трябва да става въпрос за разумен срок.

бъде преценяван преди всичко в светлината на общностното право и при който разграничаването между съответните области на националната правна система и общностната правна система — и по този начин дефинирането на границата между задълженията, които се възлагат на националния съд в двете правни системи — следва да се извърши прецизно.

Задължения на националните юрисдикции

49. В светлината на предходното, първо следва да се разгледат задълженията на националните юрисдикции при прилагане и гарантиране съблюдаването на релевантните правила на общностното право.

На първо място, следва да се припомни, че в рамките на прилагане на общностния режим в областта на държавните помощи съществува ясно разграничение на задачите и компетенциите между, от една страна, Комисията и от друга страна, националните юрисдикции.

50. Комисията, която е административният орган, отговарящ за провеждането и развитието на политиката на конкуренция в общ интерес на Общността, има изключителна компетентност да разглежда въпроса за съвместимостта с общия пазар на всички мерки за помощи, уредени в член 87, параграф 1 ЕО и в Кодекса за помощите на ЕОВС, разглеждан в случая [25].

51. Ето защо държавите-членки следва да нотифицират на Комисията мерките за помощи, които планират да предоставят (задължение за нотифициране), и да се въздържат от тяхното изпълнение, докато тя не се произнесе (задължение за stand-still). При „положително" решение, мярката може да се приложи. Ако решението е „отрицателно", задължението за stand-still става, така да се каже, окончателно [26].

52. Дадена помощ, която е изплатена преди нотифицирането ѝ или по време на процедурата по преглед, трябва да бъде възстановена. Основното правило е необходимо да се обобщи по следния начин: държавите-членки не могат да изплащат дадена помощ, преди Комисията да се е произнесла изрично относно съвместимостта ѝ с общия пазар.

25 — Вж. по-специално Решение от 21 ноември 1991 г. по дело Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires и др., известно като „FNCE и др." (C-354/90, Recueil, стр. I-5505).

26 — По отношение целта и обхвата на тези задължения вж. по-специално Решение от 11 декември 1973 г. по дело Lorenz (120/73, Recueil, стр. 1471, точки 3 и 4), Решение от 21 май 1977 г. по дело Комисия/Обединено кралство (31/77 R и 53/77 R, Recueil, стр. 921, точки 16—29), Решение от 9 октомври 1984 г. по дело Heineken (91/83 и 127/83, Recueil, стр. 3435, точка 20) и Решение от 14 февруари 1990 г. по дело Франция/Комисия, известно като „Boussac Saint Frères" (C-301/87, Recueil, стр. I-307, точки 16 и 17). Вж. също напр. Решение от 28 януари 2003 г. по дело Германия/Комисия (C-334/99, Recueil, стр. I-1139, точка 49) и Решение от 15 юли 2004 г. по дело Испания/Комисия (C-501/00, Recueil, стр. I-6717, точки 67—69).

53. Следователно националните юрисдикции нямат правомощие да се произнасят относно съвместимостта на държавните помощи [27]. От друга страна обаче, те играят съществена роля в общностния правен ред, гарантирайки съблюдаването на общностните правила в областта на държавните помощи, и по-специално на посочения тук принцип, според който дадена помощ не може да бъде предоставяна без предварителното разрешение на Комисията, както и прилагайки и привеждайки в действие решенията, които Комисията приема в рамките на упражняване на своите компетенции.

54. Член 88, параграф 3 ЕО е обвързваща разпоредба, която има пряко действие и забранява реалното предоставяне на помощ под всякаква форма, без предварително участие и разрешение от страна на Комисията. Приложимият в случая член 6 от Кодекса за помощите предвижда същото. Ето защо националният съд, сезиран с искане за преглед на дадена национална мярка, с която се предоставя държавна помощ, следва да проверява систематично дали се спазват разпоредбите на член 88, параграф 3 ЕО или съответстващите им разпоредби от Кодекса за помощите на ЕОВС.

55. Тези общи принципи са разработени в редица решения, в които Съдът основателно се е произнесъл, че националният съд трябва да защитава правата на отделните лица, в случай че националните власти нарушават посочения по-горе принцип, и следва да привежда в действие всички последици, произтичащи от националното право, свързани както с действителността на актовете, предвиждащи изпълнението на мерките за държавни помощи, така и с възстановяването на предоставените междувременно финансови помощи [28].

56. На второ място, действията на националния съд следва да се базират на взетите на основание на член 88, параграф 2 ЕО от Комисията пряко приложими решения. По делото Capolongo [29] Съдът посочва, че решенията, взети от Комисията, в рамките на процедурата по преглед, предвидена в член 88, параграф 2, първа алинея ЕО, имат пряко действие. Следователно националният съд следва да привежда в действие последиците, произтичащи от отрицателно решение, т.е. от решение, с което се конкретизира забраната, съдържаща се в член 87, параграф 1 ЕО [30].

57. На трето място, националният съд може да бъде призван да играе роля, когато Комисията разпорежда възстановяването на дадена помощ. По силата на

27 — Вж. Решение по дело FNCE и др., посочено в бележка под линия 25, точка 12. Вж. също Решение от 11 юли 1996 г. по дело SFEI и др. (C-39/94, Recueil, стр. I-3547, точка 42) и Решение от 17 юни 1999 г. по дело Piaggio (C-295/97, Recueil, стр. I-3735, точка 30).

28 — Вж. по-специално Решение по дело Lorenz, посочено в бележка под линия 26, точка 8, Решение по дело FNCE и др., посочено в бележка под линия 25, точка 12, Решение по дело SFEI, посочено в бележка под линия 27, точка 40, Решение от 16 декември 1992 г. по дело Lornoy и др. (C-17/91, Recueil, стр. I-6523, точка 30), Решение от 13 януари 2005 г. по дело Streekgewest (C-174/02, Recueil, стр. I-85, точка 17) и Решение от 15 юни 2006 г. по дело Air Liquide Industries Belgium (C-393/04 и C-41/05, Recueil, стр. I-5293, точка 42).

29 — Решение от 19 юни 1973 г. (77/72, Recueil, стр. 611, точка 6). Вж. също Решение от 22 март 1977 г. по дело Steinike & Weinlig (78/76, Recueil, стр. 595).

30 — Решение по дело Steinike & Weinlig, посочено в бележка под линия 29.

член 249 ЕО във връзка с член 10 ЕО такива решения са обвързващи за всички органи на държавата-членка — адресат на помощта, включително за съдилищата. Следователно националният съд трябва да привежда в действие произтичащите от това последици.

58. Нещо повече, тези решения налагат на държавите-членки — адресати на помощи, изрични и безусловни задължения, от които те не могат да се освободят. Тези задължения имат последици и по отношение на заинтересованите частни лица. На първо място, по отношение на тези, на които помощта е изплатена незаконосъобразно: те следва да я възстановят. На второ място, по отношение на заинтересованите трети страни: ако държавата-членка — адресат на помощта, не изпълни задължението за възстановяване в предвидения срок, те могат да поискат от националния съд да наложи изпълнение [31, 32].

59. Строгостта на задължението за изпълнение се обяснява с факта, че то придава на основното правило съгласно член 87, параграф 1 ЕО, според което конкуренцията на общия пазар не трябва да бъде нарушавана от национални мерки за помощ, съдържанието, което подписалите Договора държави са искали да му придадат.

60. Накрая бих изтъкнал, че помощта трябва да бъде възстановена в съответствие с националните процесуални правила, при положение че възстановяването, предвидено от общностното право, не е практически невъзможно (принцип на ефективността) [33].

61. От тези съображения следва, че когато от националната юрисдикция се изисква да разглежда случаите на предоставяне на определена държавна помощ в съответствие с вътрешното си право, тя трябва да проверява винаги дали задълженията, произтичащи от член 88, параграф 3 ЕО, или както в случая, съответните задължения, предвидени в Кодекса за помощите на ЕОВС, са изпълнени и дали съществуват решения на Комисията, които не допускат изплащането на помощта или поставят ограничения или специални условия във връзка с него.

62. Ето защо съвместното съществуване на общностната и националните правни системи предполага, че при прилагане на националното право във всеки конкретен случай националният съд трябва винаги да проверява дали са изпълнени изискванията на общностното право и дали прилагането на националното право не нанася вреди на компетенциите, въз-

31 — Вж. по-специално Решение по дело Streekgewest, посочено в бележка под линия 28.

32 — По-нататък самата Комисия може да се ползва от възможността, която й предоставят член 88 ЕО и член 228 ЕО, да задължи държавата-членка да изпълни решение за възстановяване.

33 — Вж. по-специално Решение от 2 февруари 1989 г. по дело Комисия/Германия (94/87, Recueil, стр. I-175, точка 12), Решение от 21 март 1990 г. по дело Белгия/Комисия, известно като „Tubemeuse" (C-142/87, Recueil, стр. I-959, точка 61), Решение по дело BUG-Alutechnik, посочено в бележка под линия 17, точка 12, Решение по дело Alcan Deutschland, посочено в бележка под линия 17, точка 24 и Решение от 12 октомври 2000 г. по дело Испания/Комисия (C-480/98, Recueil, стр. I-8717, точка 34).

ложени на Комисията, с оглед съблюдаване на режима на държавните помощи в качеството му на един от стълбовете на общностния правен ред. В тази връзка следва да се направи препратка към Решение по дело Eco Swiss[34], в което Съдът изрично се произнася, че разпоредбите от Договорите в областта на конкуренцията са императивни норми. Това важи и за разпоредбите в областта на конкуренцията, които се прилагат в отношенията между Общността и държавите-членки, т.е. в случая член 87 ЕО и член 88 ЕО, както и член 4 ЕОВС.

63. Следва да се изтъкне също, че по главното производство италианската държава изпълнява или се опитва да изпълни задълженията, произтичащи от член 6 от Кодекса за помощите. Тя нотифицира до Комисията своето първоначално решение, в което се предвижда предоставяне на помощ на Lucchini Siderurgica. Впоследствие тя отказва да изплати помощта, очаквайки решението на Комисията, и въпреки че Corte d'appello di Roma разпорежда извършване на плащането, тя го прави единствено под изрично условие.

64. От своя страна, Комисията преценява намерението за отпускане на помощ в нотифицирания проект. Тя съблюдава всички процедурни правила, приложими в рамките на горното, т.е. публикува нотификация, така че самите заинтересовани лица, както и трети страни да могат да изложат гледната си точка по въпроса. Нещо повече, решението, в което Комисията посочва окончателно своята отрицателна оценка, е изпратено надлежно до италианското правителство и впоследствие е публикувано.

65. Предвид тези обстоятелства може да се заключи единствено, че поради недоглеждане или небрежност италианските граждански юрисдикции са допуснали сериозни грешки, както в първоинстанционното, така и в апелативното производство.

66. В първоинстанционното производство те не са изпълнили посочените погоре задължения, а именно да проверяват систематично дали се съблюдават член 88, параграф 3 ЕО или според случая, член 6 от Кодекса за помощите, както и дали съществува решение, с което Комисията изрично одобрява помощта. Още по-лошо е, че Corte d'appello di Roma не е отчел отрицателното решение, взето междувременно от Комисията. Не бих добавил нищо повече към това становище. Няма да разглеждам правните основания, които са накарали апелативния съд да се въздържи от прилагането на общностното право. При наличието на толкова явно нарушение не е уместно да се встъпва в дискусия от педагогическо естество за изясняване на въпроса защо тези мотиви са несъстоятелни от правна гледна точка.

67. Бих отбелязал, че самите италиански власти са допуснали грешка. Въпреки че са привлекли вниманието на апелативния

34 — Посочено в бележка под линия 11, точки 36 и 39. В заключението по дело ARAP и др./Комисия (Решение от 16 май 2002 г., C-321/99 P, Recueil, стр. I-4287) вече сме указали, че членове 87 ЕО и 88 ЕО представляват императивни норми (точка 189 от заключението).

съд върху факта, че спорната помощ не може да бъде изплатена, преди Комисията с изрично решение да я обяви за съвместима с общия пазар, те очевидно са пропуснали да отбележат, че междувременно Комисията е взела решение, с което поисканата помощ се обявява изрично за несъвместима с общия пазар.

68. Накрая, на ищеца по производството, висящо пред италианските съдилища, а именно на Lucchini Siderurgica, е известно или е трябвало да бъде известно — освен всичко друго той е един от най-важните производители на стомана в Италия и е запознат много добре с член 4 ЕОВС и с Кодекса за помощите — че италианското правителство е можело да изплати предназначената за него помощ единствено след разрешение от Комисията. Нещо повече, когато Комисията взема отрицателно решение, Lucchini Siderurgica решава да не прибягва към способите за обжалване, предоставени му от общностното право. Не мога да се разграничa от впечатлението, че Lucchini Siderurgica е търсило най-слабата връзка в цялата мрежа от съдилища, които могат да се произнесат относно законосъобразността на помощта.

69. Резултатът от всичко това е, че помощта е изплатена и условията на конкуренция в сектора на общия пазар са нарушени. Нещо може би още по-сериозно от конкретния резултат — който сам по себе си е значително инцидентно нарушаване на общностния правен ред — е, че тези решения имат като последица превръщането в неефективни на компетенциите, упражнявани от Комисията в интерес на Общността. Вземайки решение със сила на пресъдено нещо, с което разпорежда изплащане на помощта, Corte d'appello di Roma пренебрегва разпределянето на компетенциите между Общността и държавите-членки.

70. Накратко, ключовият въпрос е дали следва да се счита реално за безспорна силата на пресъдено нещо на решение, прието съгласно описаните по-горе обстоятелства, което както става ясно от горните съображения, може да има сериозни последици за разпределянето на компетенциите между Общността и държавите-членки, произтичащо от самия Договор, и което по-нататък прави невъзможно упражняването от Комисията на компетенциите, които са ѝ предоставени в разглежданата от нас област.

71. Ето защо считам, че на този въпрос следва да се отговори отрицателно.

72. Във връзка с това трябва да се вземат предвид следните съображения: ключов фактор е, че при своето тълкуване на вътрешното право дадена национална юрисдикция не може да взема решение, с което се отклонява от основната структура на разпределяне на компетенциите между Общността и държавите-членки,

произтичащи от договорите. Това важи и за решенията, придобили сила на пресъдено нещо.

73. Това правило е особено важно, когато става въпрос за прилагането на разпоредбите от Договора, които изразяват основните принципи на материалното общностно право, каквито в случая са член 87 ЕО и член [88] ЕО. Същото важи с още по-голяма сила, когато задължението на националния съд е установено недвусмислено в самия Договор и е потвърдено от приложимата към него съдебна практика, какъвто с други думи е случаят с член 88, параграф 3 ЕО и с описаната по-горе постоянна съдебна практика.

74. В тези случаи силата на пресъдено нещо на определено решение, което не се основава на тълкуването на националното право и в което прилагането на относимото общностно право се изключва съвсем явно, не може да бъде пречка за упражняването от Комисията на възложените ѝ по силата на съответните разпоредби от общностното право компетенции.

75. Фактът, че в случая Lucchini Siderurgica не може по никакъв начин да се позове на необходимостта от защита на оправданите правни очаквания, според мен е напълно второстепенен довод.

76. Тази преценка според мен се потвърждава недвусмислено от практиката на Съда. В тази връзка отново препращам към Решение по дело Eco Swiss, в което Съдът заявява, че член 81 ЕО е основна разпоредба, необходима за изпълнението на задачите, възложени на Общността, и по-специално за функционирането на вътрешния пазар. От това решение може също да се заключи, че общностното право налага на сезираната във връзка с действителността на дадено арбитражно решение национална юрисдикция да определи служебно дали е приложим член 81 ЕО.

77. По аналогия може също да бъде цитирано Решение по дело Masterfoods и HB [35]. В това решение, с цел да изпълни ролята, която ѝ е възложена от Договора, Съдът основателно постановява, че Комисията не може да бъде обвързана от решение, взето от национална юрисдикция в приложение на член 85, параграф 1 и на член 86 от Договора за ЕО. От този факт Съдът заключава, че във всеки момент Комисията може да взема конкретни решения за прилагането на членове 85 и 86 от Договора за ЕО дори когато дадено споразумение или практика вече са предмет на решение на национална юрисдикция и планираното от Комисията решение е в противоречие с посоченото съдебно решение.

78. В същото решение Съдът заявява и че когато националните съдилища се произнасят относно споразумение или прак-

35 — Решение от 14 декември 2000 г. (C-344/98, Recueil, стр. I-11369).

тика, които вече са предмет на решение на Комисията, те не могат да вземат решения, които противоречат на това на Комисията, дори ако последното е в противоречие с приетото от национален първоинстанционен съд решение. Тази съдебна практика междувременно е кодифицирана в Регламент (ЕО) № 1/2003 [36].

79. Тази съдебна практика е приложима и по отношение на общностния режим на държавни помощи. Както Комисията не може да бъде обвързана от решение, взето от дадена национална юрисдикция при упражняването на нейните компетенции, свързани с правилата в областта на конкуренцията, приложими за частни лица, то това важи и за правилата в областта на конкуренцията, приложими за държавите-членки, т.е. свързани с държавни помощи. От факта, че решението на Комисията, от което юрисдикцията в качеството ѝ на орган на държава-членка е обвързана, е адресирано до тази държава-членка, следва, че дадена национална юрисдикция не може да взема решение в противен смисъл [37].

80. Решенията, взети на основание на член 81 ЕО и член 82 ЕО, и тези, приети в рамките на член 88 ЕО или Кодексите за помощите на ЕОВС, обаче се различават по един важен пункт, а именно този за съответните им адресати. Както решение на националния съд във връзка с частноправно отношение от хоризонтален тип не може да засяга правомощието на Комисията за вземане на решения дори ако има сила на пресъдено нещо, същото важи и за отношение от вертикален тип между държава-членка и дадено физическо лице във връзка с предоставянето на помощ. Решенията на национален съд по едно такова отношение не могат да засягат изключителните компетенции на Комисията.

81. В тази връзка следва също да се отбележи, че въпреки че общностното право в областта на държавните помощи е адресирано на първо място до държавите-членки, частните лица, заинтересовани по дела за държавни помощи, имат право да се позоват на своите интереси в хода на съответните производства. Тази забележка се отнася и до административната фаза, предхождаща решението на Комисията, по време на която както потенциалните бенефициери на дадена помощ, така и третите заинтересовани страни могат да изразят гледната си точка [38]. Това важи също за фазата след приемане на решението на Комисията. Потенциалните бенефициери, засегнати от това решение, по принцип могат да подадат жалба за отмяна на същото по силата на член 230 ЕО. Благодарение на

36 — Регламент на Съвета от 16 декември 2002 година относно изпълнението на правилата за конкуренция, предвидени в членове 81 и 82 от Договора (ОВ L 1, 2003 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 8, том 1, стр. 167). Препратка към член 16 от посочения регламент.

37 — Освен това следва да отбележа, че хипотезата, в която двете производства се развиват едновременно на общностно (преценка за съвместимостта на държавната помощ) и на национално ниво (например в рамките на нарушение на задължението за standstill), принципът за лоялно сътрудничество може да предполага, че националният съдия се обръща към Комисията или отправя преюдициално запитване до Съда, за да провери например дали конкретна мярка трябва да бъде квалифицирана като държавна помощ. Вж. също в тази връзка Решение по дело Masterfoods и HB, посочено в бележка под линия 35, точки 57 и 58, както и Решение по дело SFEI, посочено в бележка под линия 27, точки 49—51 и Решение по дело Piaggio, посочено в бележка под линия 27, точка 32.

38 — Вж. по-специално Регламент № 659/1999.

широкото тълкуване, дадено от Съда на ограничителното условие, според което ищците трябва да бъдат „пряко" засегнати, към този начин на обжалване се обръщат също трети заинтересовани страни и именно те го използват най-често [39].

82. От горното също следва, че потенциалните бенефициери на национална мярка за помощ не са принудени да се обръщат към националния съд поради факта че общностният правен ред не им предоставя подходящ начин за обжалване. Даже напротив, от факта, че за частните лица съществува подходящ начин на обжалване на решенията на Комисията, Съдът основателно е заключил, че последните не могат да обжалват повече действителността на решенията на Комисията пред националните съдилища, когато не са използвали възможността да сезират общностния съд [40].

83. По аналогия може да се заключи, че не следва да се предоставя закрила на заинтересовано лице, което не се ползва от възможностите за обжалване, предоставени му от общностното право, и сезира национален съд, който не е компетентен да се произнесе относно законосъобразността според общностното право на мярката за помощ, изпълнението на която заинтересованото лице иска. Това не се променя от факта, че така взетото от националния съд решение, което според изложеното по-горе явно противоречи на общностния ред, е придобило сила на пресъдено нещо съгласно националното право.

84. Ето защо фактът, че изпълнението на дадено решение на Комисията, с което в рамките на общностния режим на държавните помощи се разпорежда възстановяване на предоставена помощ, оказва влияние върху отношенията между държавата-членка и бенефициера, не е причина да се изисква с по-малка категоричност ограничаване на компетенциите на Комисията.

85. Въпреки че това не е решаващо в настоящия контекст, бих се позовал на съдебна практика, според която не може да се пречи на възстановяването на дадена държавна помощ в името на принципа на правна сигурност. Както се е произнесъл Съдът, такъв е например случаят, в който националното право предвижда давностни срокове за обжалването на национална мярка за предоставяне на помощ [41]. Доколкото когато Комисията взема решение, с което обявява дадена помощ за несъвместима с общия пазар, ролята на националните власти се ограничава до изпълнението на това решение, то в тази връзка те не

39 — Вж. по-специално Решение от 14 ноември 1984 г. по дело Intermills/Комисия (323/82, Recueil, стр. 3809), Решение от 19 май 1993 г. по дело Cook/Комисия (C-198/91, Recueil, стр. I-2487) и Решение от 15 юни 1993 г. по дело Matra/Комисия (C-225/91, Recueil, стр. I-3203) и Решение на Първоинстанционния съд от 22 октомври 1996 г. по дело Skibsværftsforeningen и др. /Комисия (T-266/94, Recueil, стр. II-1399). Вж. също Регламент № 659/1999.

40 — Решение от 9 март 1994 г. по дело TWD (C-188/92, Recueil, стр. I-833).

41 — Вж. Решение по дело BUG-Alutechnik, посочено в бележка под линия 17, точки 34—37 и Решение по дело Alcan Deutschland, посочено в бележка под линия 17, точки 18 и 19.

разполагат с никаква свобода на преценката, като от момента на вземане на решението икономическите оператори вече нямат сигурност по отношение на възможността за възстановяване на незаконосъобразно изплатената помощ. Ето защо не може да се предявява възражение срещу давностните срокове, наложени в интерес на правната сигурност.

86. От горното следва, че силата на пресъдено нещо на решението на Corte d'appello di Roma не може да попречи на възстановяването на помощта, предоставена в нарушение на релевантните общностни правила. Необходимо е да се преустанови нарушението на общностното право, нанесено с това решение.

V — Заключение

87. Предвид горните съображения предлагам на Съда да отговори по следния начин на въпросите, отправени от Consiglio di Stato:

— Силата на пресъдено нещо, каквато има решението на дадена национална гражданска юрисдикция, с което на националните власти се разпорежда да изплатят определена обещана от тях държавна помощ, не може да нанася вреди на упражняването от Комисията на възложените ѝ по силата на член 87 ЕО и член 88 ЕО компетенции.

— Следователно когато се произнася по законосъобразността на дадена мярка, взета от националните власти в изпълнение на определено решение на Комисията, с което се разпорежда възстановяването на незаконосъобразно изплатената помощ, националният съд следва да не взема предвид разпоредбите от вътрешното право, които уреждат последиците от определено гражданско съдебно решение, придобило сила на пресъдено нещо, ако това последно решение противоречи на задълженията, произтичащи от член 87 ЕО и член 88 ЕО, за гарантиране на пълното съблюдаване на общностните правила в областта на държавните помощи.